

ACHT ROLLEN ALS UITKOMST IN DE ONTWIKKELING
VAN HET BEROEPSBEELD 'PRACTOR'

Practoren in beeld: Beroepsbeeld van en voor practoren

Practoraten zijn bijna niet meer weg te denken uit het mbo. De vraag wat een practor doet en wat deze functie kenmerkt laat zich echter niet eenvoudig beantwoorden. Dit vormde de aanleiding voor het gezamenlijk ontwikkelen van een beroepsbeeld. Het beroepsbeeld in dit artikel schetst acht rollen: coördinator, strateeg, verbinder, deskundige, praktijk(gerichte) onderzoeker, onderzoeksbegeleider, innovator en communicator. In dit artikel lichten we het proces van de ontwikkeling van het beroepsbeeld toe en hoe het beroepsbeeld kan worden gebruikt. [SARA ALBONE, NIEK VAN DEN BERG, ILYA ZITTER](#)

FOTO'S: PRACTORATEN.NL

*De Landelijke
Practoratendag
op 4 december
2024 in Leerhotel
Het Klooster*

PRACTOR ALS FUNCTIE IN HET MBO

Practoraten bestaan al enige tijd in het mbo en de Stichting Practoraten.nl, de netwerkorganisatie van practoren, viert dit jaar het tienjarig bestaan. Practoraten voeren als expertiseplatforms binnen mbo-instellingen praktijk(gericht) onderzoek uit met als doel kennis op te doen en te verspreiden, bij te dragen aan innovaties, en op te leiden voor innovatief vakmanschap (Stichting Practoraten.nl, z.d.). Inmiddels zijn er bij de 56 bekostigde mbo-instellingen in totaal bijna 150 practoraten, waarvan de meeste onder leiding van een practor en met docent-onderzoekers en soms ondersteuners.

Practor is geen wettelijk beschermd beroep; de invulling ligt volledig bij de betrokken mbo-instelling. Hoewel het ontbreken van eisen vrijheid geeft, is het ook lastig. Practoren “worstelen met de vraag hoe de vele prioriteiten op hun domein te ordenen. Bijna altijd zijn de ambities groot en de aanstellingen klein” (Van der Meer et al., 2023, p.32).

Nu dat practoren bijna niet meer weg te denken zijn uit het mbo, is het een goed moment om deze relatief nieuwe functie nader te verkennen en te duiden. De ontwikkeling van een beroepsbeeld door de beroepsgroep zelf is daar een mooie manier voor. Een beroepsbeeld laat de verschillende facetten

van een beroep zien en de ontwikkelmogelijkheden binnen dat beroep (Beroepsbeeld voor de leraar, z.d.). De beroepsbeelden van leraren en mbo-opleiders zijn ontwikkelingsgericht opgesteld en samen met de beroepsgroep ontwikkeld met als doel het gesprek over het beroep aan te gaan en professionaliseringsdoelen te verhelderen (Snoek et al., 2017;

PRACTOREN ZIJN BIJNA NIET MEER WEG TE DENKEN UIT HET MBO

Held et al., 2019). Zo willen we ook voor practoren werken. In dit artikel vertellen we hoe we dat aanpakken, wat onze inzichten tot nu zijn en welke mogelijkheden we zien om het beroepsbeeld als professionaliseringstool in te zetten.

BEROEPSBEELD IN WORDING, VAN EN VOOR PRACTOREN

Veel practoren ervaren ‘professionele eenzaamheid’ en een gebrek aan houvast om hun functie handen en voeten te geven. Dit was voor Sara Albone, zelf ook practor, aanleiding om een Professional Doctorate (PD)-traject' (zie www.professional-doctorate.nl voor meer informatie) te starten met als ambitie bij te dragen aan de professionalisering van practoren. Het ontwikkelen van een beroepsbeeld voor practoren, in samenwerking met de Stichting Practoraten.nl en een groot aantal practoren, is hiervan een onderdeel.

De basis hiervoor bestaat uit narratieve tijdlijngesprekken (Adriansen, 2012; Beijgaard et al., 1999; Kelchtermans, 1999; Rozendaal et al., 2024) die vanaf de zomer van 2024 met practoren over hun professionele »

ROL PRACTOR

CITAAT PRACTOR

1 Coördinator

De practor initieert, faciliteert, plant, organiseert, stuurt, en borgt de projecten die het practoraat uitvoert. De practor zet zich in om randvoorwaarden en voldoende financiële middelen voor het practoraat te verkrijgen en borgen. De practor is adaptief, efficiënt en betrouwbaar.

"Het is organiseren. Dus het regelen van een heleboel. Het is ook een soort manusje van alles zijn. Veel meer een leidinggevende en begeleidingsrol. Je moet een vorm van projectmanagement kunnen omdat dat op je pad komt."

2 Strategie

De practor verkrijgt mandaat en zorgt voor draagvlak en een passende positionering van het practoraat binnen de onderwijsinstelling. De practor stemt horizontaal en verticaal af met interne en externe betrokkenen. De practor is geduldig, organisatiesensitief en durft stelling te nemen.

"Ik heb echt moeten leren om te schakelen met directeuren en teamleiders. Dat je ook voorwaarden stelt aan de voorkant bijvoorbeeld. En ik heb ook wel echt geleerd, als je laveert tussen al die verschillende niveaus, ze spreken allemaal een andere taal. Het is handig dat je een beetje weet wat de taal is, maar je hoeft zelf niet te veranderen".

3 Verbinder

De practor participeert in en verbindt interne- en externe netwerken, in de driehoek van het onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk. De practor zoekt, vanuit gelijkwaardigheid, ingangen om samen te werken. De practor is open, nieuwsgierig en bevlogen.

"De ene keer zit je met een docent aan tafel, dan weer met een team, dan weer een bestuurder, dan weer de directeur dan met een hoogleraar dan met een lector dan met een docent-onderzoeker. Dat moet je wel kunnen. Ik denk dat ik wel in staat ben, na al die ervaringen, te laveren tussen al die niveaus."

4 Deskundige

De practor is expert en adviseur op het gebied van het practoraatsthema en mbo. De practor is een professionele gesprekspartner op allerlei lagen van de onderwijsinstelling, beroepspraktijk en binnen de kennisinfrastructuur. De practor is belezen, een ervaringsdeskundige en weet wat er speelt in de beroepspraktijk.

"Praktisch wijs: met alles wat je weet en kunt, voortdurend afstemmen op de ander(en) en recht doen aan perspectieven en de context."

5 Praktijk(gerichte) onderzoeker

De practor richt praktijk(gericht) onderzoek (in co-creatie) binnen het practoraatsthema op. De practor draagt bij aan een positieve leercultuur van de onderwijsinstelling en beroepspraktijk door het onderzoekende vermogen van betrokkenen te vergroten. De practor is kritisch, nauwkeurig en zorgvuldig.

"In de kern: middels praktijkgericht onderzoek oplossingen voor praktijkproblemen/vraagstukken aandragen, met doorwerking in de organisatie en/of daarbuiten; daarbij horen initiëren, opzetten, begeleiden en/of uitvoeren; dat steeds in samenwerking met stakeholders en waar het kan in co-creatie met hen."

6 Onderzoeksbegeleider

De practor is sparringpartner voor docentonderzoekers en betrokkenen die willen klankborden over het onderzoeksproces. De practor stippelt, samen met de betrokkenen, de koers uit en is gericht op, met elkaar, kwalitatief goed werk opleveren. De practor is toegankelijk, inspirerend en ontwikkelingsgericht.

"Ik ben heel veel bezig met de docentonderzoekers. Dus zorgen dat zij allemaal goed gepositioneerd zijn en dat ze het naar hun zin hebben. Dat ze projecten doen die passend zijn en dat ze ook investeren in gezamenlijkheid."

7 Innovator

De practor draagt, in co-creatie, bij aan verbetering, vernieuwing en versterking van het onderwijs en de beroepspraktijk. De practor denkt mee over verandering van producten of processen; draagt nieuwe kennis uit en draagt bij aan de professionalisering van betrokkenen. De practor is creatief, innovatief en heeft hart voor het mbo onderwijs en de beroepspraktijk.

"Doorontwikkelaar van beroepspraktijk en beroepsonderwijs: verkennen en ontwikkelen van de beroepspraktijk van de toekomst en daarmee de onderwijspraktijk van de toekomst."

8 Communicator

De practor is gericht op effectieve en passende communicatie. De practor vertelt wat het practoraat is, doet en betekent; deelt tussenstappen en updates; verspreidt en publiceert resultaten en producten; bestendigt de opgedane kennis. De practor is inspirerend, enthousiast en communicatief vaardig.

"Ik ben van nature wel iemand die makkelijk in contact gaat met mensen. Ik ben van nature ook iemand die niet vanzelfzomaar de communicatie naar buiten toe ten volle opzoekt. En dat doet ertoe. Dat laatste stuk, daar kunnen we nog op winnen omdat ik het onszelf gun om het betekenisvol te maken."

Tabel 1, Beroepsbeeld van practoren (versie mei 2025)

ontwikkeling en -identiteit zijn gevoerd. Vervolgens zijn tijdens workshops op de landelijke practoraten-

BEROEPSBEELD TOONT DE VERSCHILLENDE FACETTEN VAN EEN BEROEP

dag 2024 inzichten ontwikkeld over de kenmerken en werkzaamheden van practoren. Een landelijke werkgroep van zeven practoren onder-

scheidt op basis van analyses van de verzamelde gegevens acht rollen zoals weergegeven in tabel 1. Die tabel is de opbrengst van meerdere ontwerpcycli waarin steeds (een deel van) de beroepsgroep feedback aan de werkgroep heeft gegeven op wat er op dat moment lag. De rollen zijn in de tabel beschreven als werkzaamheden en kenmerken van de practor in die rol, met daarbij een voorbeeld in de vorm van een citaat uit de gevoerde tijdlijngesprekken. Het beroepsbeeld tot nu toe:

- Het gaat om acht rollen die practoren, in verschillende praktijken, uitvoeren, maar niet elke practor voert alles in dezelfde mate uit.

- Over het algemeen herkent de beroepsgroep deze rollen, waarbij de rollen van de coördinator, begeleider en innovator nog discussie oproepen. Afgaande op de reacties op een voorgelegd concept verspreid onder de beroepsgroep, lijkt dit te maken te hebben met de samenstelling van het practoraat en de positie ervan in de onderwijsinstelling.
- Het thema van het practoraat lijkt invloed te hebben op de mate van herkenning van de verschillende rollen.
- Practoren ervaren het voorgelegde concept beroepsbeeld als omvangrijk en normatief. Zo is het niet »

bedoeld, maar als je denkt dat je alles moet doen, kan dat vooral voor practoren met een kleine aanstelling overweldigend overkomen.

MOGELIJKHEDEN ALS GESPREKSTOOL

Het beschreven beroepsbeeld kan op verschillende manieren helpen bij de professionalisering(svensen) van practoren. Het kan worden gebruikt om in gesprek te gaan met andere

BEROEPSBEELD KAN HELPEN BIJ DE PROFESSIONALISERING VAN PRACTOREN

practoren binnen de eigen onderwijsinstelling over gezamenlijkheid, of binnen een practoraat over de verdeling van taken. Het is niet ontwikkeld als normatief kader of als beoordelingstool. We zijn wel van mening dat iedere practor de beschreven rollen in meerdere of mindere mate moet kunnen vervullen. Het kan ook een keuze zijn om de rollen onder verschillende personen te verdelen binnen een practoraat of onderwijsinstelling. De context, thema, opbouw en onderwijsinstelling van het practoraat en de achtergrond, ervaringen en wensen van de practor bepalen welke rollen, in welke mate van toepassing zijn.

HET VERVOLG

Het beroepsbeeld is nog in ontwikkeling. Het verder ontwikkelen en toekomstgericht maken van het beroepsbeeld is een proces dat vraagt om participatie van alle belanghebbers. Op dit moment, bereiden we ontmoetingen tussen practoren voor om het beroepsbeeld door te ontwikkelen. Ook zouden we in plaats van een tabel een andere vormgeving willen, bijvoorbeeld een creatieve (bord)spelvorm die de dialoog tussen, met en over practoren bevordert. Hoe het beroepsbeeld eruit komt te zien en wordt opgepakt, is aan de practoren zelf. Als practoraten en practoren nog in ontwikkeling zijn, dan is het beroepsbeeld dat ook. ■

- SARA ALBONE, PRACTOR DIERENWELZIJN EN -GEZONDHEID BIJ AERES MBO BARNEVELD EN PROFESSIONAL DOCTORATE-KANDIDAAT BIJ AERES HOGESCHOOL WAGENINGEN
- NIEK VAN DEN BERG, LECTOR GRENS-PRAKTIJKEN VAN OPLEIDERS EN ONDERZOEKERS BIJ AERES HOGESCHOOL WAGENINGEN
- ILYA ZITTER, LECTOR BEROEPSONDERWIJS BIJ HOGESCHOOL UTRECHT

MET DANK AAN DE PRACTOREN DÉSIRÉE BIERLAAGH, FRANCK BLOKHUIS, TIMON JONGKIND, PETRA POELMANS, INGE ZWEERS (ALLEMAAL LEDEN VAN DE LANDELIJKE WERKGROEP PRACTOREN) EN BIRGIT PFEIFER VOOR HET TOT STAND KOMEN VAN EN/OF TEGENLEZEN VAN DIT ARTIKEL.
WIL JE GRAAG MEEDENKEN OVER EN/OF MEEWERKEN? NEEM CONTACT OP MET SARA ALBONE, S.ALBONE@AERES.NL.

Bronnen

- > Adriansen, H. K. (2012). Timeline interviews: A tool for conducting life history research. *Qualitative Studies*, 3(1): 40-55.
- > Beijaard, D., Van Driel, J., & Verloop, N. (1999). Evaluation of story-line methodology in research on teachers' practical knowledge. *Studies in Educational Evaluation*, 25(1), 47-62.
- > *Beroepsbeeld voor de leraar*. Geraadpleegd op 30 maart 2025, van beroepsbeeldvoordeleraar.nl
- > Held, M., Medendorp, L., & Snoek, M. (Eds.) (2019). *Beroepsbeeld mbo docent ontwikkeling van starter tot expert: handvat voor professionele ontwikkeling*. BVM0.
- > Kelchtermans, G. (1999 21 April). *Narrative-Biographical Research on Teachers' Professional Development: Exemplifying a Methodological Research Procedure* [Paper]. AERA-symposium, Montréal.
- > Rozendaal, J. S., Teurlings, C., & Van den Berg, N. (2024). *De behangrolmethode: Synthese van ongelijksoortige gegevens in meervoudige gevalsstudies naar weerbarstige praktijkvraagstukken*. *Kwalon*, 29(3):194-205.
- > Stichting practoraten.nl. (z.d.). Practoraten.nl. Geraadpleegd op 30 maart 2025
- > Snoek, M., De Wit, B., Dengerink, J., Van der Wolk, W., Van Eldik, S., & Wirtz, N. (Eds.) (2017). *Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkel-richtingen en groei van leraren in het onderwijs*. BUREAUBAS.
- > Van der Meer, M., Scheerens, J., & Stevens, R. (2023). *Werken aan kwaliteit door onderzoek: De groei van practoraten in het mbo*. De Nieuwe Meso, maart 2023(1), 29-34.

Voetnoot

1. Dit onderzoek/traject is medegefinancierd door Regieorgaan SIA, onderdeel van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), en Aeres Hogeschool Wageningen.